

RESTITUIRI ISTORICE: BISERICA „SF. GHEORGHE ȘI SF. DIMITRIE” DIN SLOBOZIA – ROZNOV, JUD. NEAMȚ

Vitalie JOSANU¹

Cuvinte cheie: Slobozia, Lista Monumentelor Istorice, Alexandru Gervescu, Vasile Doloiu, familia Ruset-Roznovanu

Keywords: Slobozia, List of Historical Monuments, Alexandru Gervescu, Vasile Doloiu, Ruset-Roznovanu family

Investigațiile desfășurate de proaspăt înființata structură de protejare a patrimoniului cultural din cadrul Inspectoratului de Poliție Județean Neamț, ce vizau iconostase și icoane vechi înstrăinate către și de către traficanții de icoane, în perioada de *hiatus* legislativ deschis prin Decretul 90/1990, prin care se abroga *Legea patrimoniului* nr. 63/1974 dar și câțiva ani după intrarea în vigoare a Legii 182/2000, s-au îndreptat și spre biserica din fostul sat Slobozia, azi cartier cu același nume al orașului Roznov, cunoscută ca „Slobozia 1”, cu hramul „Sf. Gheorghe și Dimitrie”. Lăcașul de cult a avut statutul de monument istoric, figurând ca atare și în Lista Monumentelor Istorice din 2004, prima publicată în Monitorul Oficial². Doar că situația din teren nu mai corespundea realității din scriptele elaborate de funcționarii Ministerului Culturii.

Pentru cei mai puțin familiarizați cu evoluția *Listei Monumentelor Istorice*, se cuvine a deschide a arăta că primul document de acest fel a fost elaborat în anul 1955, de către funcționarii ministerului de profil delegați în teritoriu. Liste obișnuite, dactilografiate la mașina de scris. Simpla înscriere era suficientă pentru a obține un cod și atrăgea bruma de protecție din partea statului. Caracterul public al acestui document a fost – de asemenea – o chestiune destul de relativă, circulând printre proiectanți diverse variante „samizdat”, unele mai omisive decât altele. De aceea, apariția unor noi obiective sau – cel mai frecvent – dispariția altora, a reprezentat un fenomen caracteristic mediului birocratic, dominat de ambiguități tehnice/procedurale și de incompetență. Așa se explică diferențele dintre lista inițială din 1955 față de varianta actualizată din 1980, care înregistrează pierderi „naturale” sau excluderi inexplicabile dar – mai ales – față de *Lista oficială* din 2004. Până în prezent, după alte câteva actualizări ale *Listei Monumentelor Istorice*³ – deja publicată în

---

¹ Cercetător independent.

² *Lista monumentelor istorice*, aprobată prin Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314/2004, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 646 bis din 16 iulie 2004.

³ Potrivit art. 26 alin. 1 pct. 4 din *Legea 422/2001, Lista Monumentelor Istorice* se actualizează o dată la cinci ani, astfel încât ultima actualizare se înregistrează în anul 2023.

„Monitorul Oficial al României” și devenite acte cu putere juridică – au rămas de actualitate *nemişlinate* privind identificarea în teren a unor obiective.

Legea monumentelor istorice nr. 422/2001 ar însemna oficializarea *Listei Monumentelor Istorice*, dar publicarea în „Monitorul Oficial” a întârziat până în anul 2004. Contrar dispozițiilor legale privind normele de clasare și declasare a monumentelor istorice, prevăzute la art. 13 și, respectiv, 19 din *Legea 422/2001*, în lipsa normelor metodologice de aplicare – care au apărut abia în anul 2008⁴ – *Lista monumentelor istorice* a reprezentat doar o republicare a celor *volante* anterioare realizate și cu resurse modeste, compensate – cu rare excepții – prin dăruirea și atașamentul față de patrimoniu al funcționarilor însărcinați cu noua elaborare. Din păcate, județul Neamț nu se poate lăuda cu atitudini remarcabile; dimpotrivă, s-a aliniat unui curent specific județelor Moldovei acelor vremuri, de a prezenta un număr de obiective relativ echilibrat între aceste unități administrative, pornind de la prezumția că excesul de zel deschide perspectiva unui volum de muncă mai mare.

Așa se face că eforturile de recunoaștere în teren a monumentelor istorice întreprinse de nou înființata structură județeană de poliție, specializată pe domeniul protejării patrimoniului cultural și creată cu mari întârzieri abia în anul 2006, au presupus – cu *Lista Monumentelor Istorice 2004* în mână – identificarea diverselor forme de „implicare” și „responsabilitate” birocratică. Acestea abundau din cvasiprezentele adrese poștale confuze, trimerterile erau ambigui⁵ și chiar edificiile lipseau de la fața locului ori – pe cale inversă – din declasări condamnabile, cum a fost cazul Fabricii de Zahăr din Roman (clădire și instalații foarte valoroase, dispărute) ori Școala de fete din Roman.

Demersul de față vizează tocmai unul dintre obiectivele dispărute de multă vreme dar regăsite în *Lista monumentelor istorice* din anul 2004, cod. NT-II-m-B-10703⁶. În anul 2007, deja noua construcție de zid, înălțată „înainte de Revoluție” pe locul vechiului monument istoric, își impusese propria istorie în memoria colectivă.

Din mărturiile păstrate, se reține că, în satul Slobozia, ființa o biserică din lemn (**Fig. 1**) iar preotul Vasile Doloiu consemna următoarele: „pereții, sunt căptușiți cu scânduri de brad, atât la interior cât și la exterior. Acoperișul în șarpantă, cu învelitoare de

---

⁴ Ordinul ministrului culturii nr. 2260/2008, publicat în „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 540 din 17.07.2008.

⁵ La Mănăstirea Văratec, din com. Agapia, jud. Neamț, de exemplu, monumentul istoric denumit „case monahale”, presupune – de fapt – 225 de case mănăstirești. Abia din 2019, la insistențele poliției, au fost demarate activități de individualizare, vezi <https://patrimoniu.ro/ro//articles/lista-monumentelor-istorice> (Accesat: 01.07.2023) item 487 cod NT-II-m-A-10732.05 unde indicativul „m” din cod arată că este vorba despre un monument singular, deși – la fața locului – sunt 225 de construcții! Confuziile perpetuate au anulat orice formă de îngrijire a intervențiilor ilegale, exploatând principiul conform căruia confuzia juridică favorizează făptuitorul.

⁶ <https://patrimoniu.ro/ro//articles/lista-monumentelor-istorice> (Accesat: 25.02.2023).

tablă, are pantă dulce de scurgere, din care se ridică și anume deasupra pronaosului, o turlă octogonală de cca 5 metri înaltă, care servește de clopotniță. Intrarea se face prin ușa de lemn în două canate, așezată în conturul peretelui estic al pridvorului, deservit cu patru trepte de piatră. Din pridvor, se trece în pronaos, printr-o ușă cu două canate, cu sticlă de 1,40/1,90 m care face parte din prima încăpere a acestui locaș de cult. Dimensiunile pronaosului sunt obișnuite ca să deservească norodul, de 5,50 m pe 6,95 m, deservit pentru lumină de zi, cu două ferestre, cu una la Vestul bisericii și una la miazănoapte. Din pronaos este și urcarea în clopotniță, unde se află două clopote: unul de 400 de kg cu inscripție și altul mai mic, de 35 de kg, fără inscripție. Naosul se desparte de pronaos cu un perete de lemn și are lungimea de 10,80 m/6,95 m, între strane 12 m. Luminat de două ferestre situate în absidele cantonilor. Altarul, în transept, față de naos are formă decagonală și anume spre est, la exterior triconc, jumătate decagon, cu raza de 4,10 m, luminat de o singură fereastră, prevăzut cu o ușă mică, construită din spirit de precauție, pentru desconggestionare în cazuri grave, de 1,70/0,60 m. Acoperișul interior „en berceux”, este căptușit cu scânduri vopsite gri⁷.

Grație consemnărilor preotului Vasile Doloiu se păstrează o listă a preoților acestei parohii, respectiv: Ioan duhovnicul, Stefan Șerban, Sandu, Iftimie, Gheorghe Corneanu, Gheorghe Savin-Blaga, Vasile, Iancu Nicolau (probabil Ioan Neculai), Alexandru Gervescu, Vasile Doloiu și Vasile Cosma⁸.

Prin anul 1967, preotul Vasile Doloiu căuta diverse soluții pentru restaurare deși recunoștea prin propria însemnare că „biserica aceasta n-a avut nevoie de restaurări masive, ci doar de lucrări de întreținere. Astfel, s-a construit un gard nou, în jurul bisericii de 150 metri liniari. S-a săpat un șanț pentru ameliorarea infiltrațiilor. S-a vopsit în interior amplasamentele de scândură, s-a pus tablă pe acoperiș, s-a făcut ușa la altar pentru desconggestionare, în cazuri de pericol”. Se pare că, nu a fost suficient de convingător în fața autorităților, ajungând în anii 1980 la concluzia că trebuie să demanteleze biserica din temelie și să zidească un alt lăcaș de cult, ceea ce presupunea nu atât „o sfidare a autorităților comuniste din județul Neamț, foarte restrictive în privința construcției de noi biserici” – cum ne mărturisea fostul protopop, Vasile Țoc – cât distrugerea unui monument istoric, cu consecințele corespunzătoare încălcării legii penale. Astfel, cu aprobarea tacită a Mitropoliei și sub supravegherea preotului Constantin Melinte, în jurul bisericii din lemn s-a început zidirea unui nou lăcaș de cult⁹ iar atunci când pereții au ajuns la cornișă, autoritățile s-au sesizat și au deschis o cercetare judiciară, în urma căreia preotul Vasile Doloiu și-a pierdut funcția de paroh și a fost înlocuit cu Constantin Melinte¹⁰.

Biserica de zid a fost terminată și s-a sfințit în data de 9 iunie 1987, preluând hramul bisericii vechi din lemn, „Sfinții Gheorghe și Dimitrie” (**Fig. 2-4**). Merită atrasă atenția

⁷ <https://slobozia1.mmb.ro/18112-scurt-istoric-biserica-veche> (Accesat: 25.02.3023).

⁸ *Ibidem*.

⁹ Un caz similar în județul Neamț s-a produs la Teleac, com. Bicazu Ardelean.

¹⁰ Informații culese de la pr. Vasile Țoc, fost protopop de Roznov.

asupra faptului că „Sfinții Gheorghe și Dimitrie” sunt considerați patroni spirituali ai orașului Roznov¹¹, o asociere ce vine cel mai probabil de la hramul Bisericii din Slobozia.

Prin urmare, în timpul verificărilor din 2007, urmele lăcașului vechi erau șterse demult iar memoria colectivă destul de incoerentă. Cu toate acestea, pe pragul bisericii, rezemată de un perete, se găsea o pisanie din piatră, pe care am și fotografiat-o, așa cum se procedează de fiecare dată în situații similare (**Fig. 5**). La momentul respectiv nimeni nu a putut da mai multe amănunte despre inscripție, în afara faptului că ar aparține bisericii vechi.

Inscripția este în limba română cu slove chirilice, spartă la colțuri și marginal dar textul, înșirat pe opt rânduri, se reconstituie cu ușurință, astfel încât rezultă următorul mesaj:

„(†Aces)t sfânt și dumne(zeesc) (lă)caș ce să prăznuește hramul sf(in)țalor mucenici Gheorghii și Dimitrie cu cheltuiala și osv(etit) de dumisale postelnicul Zamfir Jiga și lăcuiitorilor s-au săvârșit cu voe de dumisale vel vi(s)t(ier) Iordache Rosăt le(a)t 1816 fev(ruarie) 7 Ioan Duh(ovnicul)”.

În Sinodical Bisericii „Sf. Gheorghe” din satul Slobozia, com. Roznov, plasa Bistrița, elaborat în anul 1872 și păstrat în Fondul Arhivistic al Mitropoliei Moldovei¹², se regăsește următoarea consemnare manuscrisă, în grafie latină, la secțiunea intitulată *Fundația Bisericii*: „Biserica din comuna Roznov, satul Slobozia, s-au început din nou a se zidi la anul 1807 și s-au terminat zidirea la anul 1817 când s-au și sfințit de Protoereul respectiv a Judeciului Neamț, Ifimie, cu binecuvântarea Preosfințitului Mitropolitu Veniaminu Costache. Catapiteasma s-au zugrăvit tot în acel anu 1817. Porticul și Oltariul de deasupra Porticului în onoarea Sfântului Gheoghi. Apoi treptat Biserica s-au împodobitu cu icoane zugrăvite în vâpșele și veșminte și alte lucruri bisericesti trebuitoare cu osârdia enori(a)șilor poporâni ci după tempu au administrat partea materială a bisericii”

Pe o altă pagină sunt menționați ctitorii lăcașului de cult, împărțiți în *fondatori* și *miluitori și înzestrătorii bisericii*. La secțiunea *fondatori* sunt consemnați „postelnicul Zamfir, Alecu Roseti Roznovanu, Ruxanda Roznovanu, Zamfira Postelnicu, Gheorghii Roznovanu, Alexandrina Roznovanu” iar la *miluitori și înzestrători* „Const(antin) V. Ostahi, Vasili Ghinețu, pr. Sandu, pr. Ionu, Ioana Rotariu, Gheorghii Topor, Gheorghii Andronachi, Vasile Dimitriu”. Ultimul rând este o consemnare în grafie de tranziție „sub protoereu Mihaiescu”.

---

¹¹ <https://www.viziteazaneamt.ro/2009/12/28/orasul-roznov-judetul-neamt/> (Accesat: 25.02.2023).

¹² ANI, Mitropolia Moldovei și Sucevei – Sinodice, nr. 147.

Autorul consemnărilor pare a fi protoiereul de Neamț, Nicolae Conta, care lasă următoarea însemnare:

„România
Protoeria Județului Neamțu.
Sinodicului present fiind egal
Cu celu rămasu în păstrarea parohului
Se adfirmă
Protoereu N(icolae) Conta
Nr. 947
1874 mart 5”.

La 20 decembrie 1876, la Parohia „Sf. Gheorghe” era hirotonit preotul Ioan Neculai, absolvent al Seminarului de la Socola, Iași¹³.

Din păcate, fondul arhivistic al Mitropoliei Moldovei și Sucevei nu oferă în stadiul actual un suficient sprijin în demersurile de reconstituire a trecutului bisericii în secolul XIX iar pentru veacul următor, se beneficiază de arhiva Comisiunii Monumentelor Istorice, gestionată în prezent de Institutul Național al Patrimoniului și accesibilă online¹⁴. Legat de Biserica din satul Slobozia, orașul Roznov, județul Neamț, dosarul nr. 2947 conține două chestionare nedatate – dar cel mai sigur datează din anul 1921¹⁵ –, ambele completate de preotul paroh Alexandru C. Gervescu; primul în manuscris iar al doilea folosind un formular tipărit.

Din conținutul acestora, rezultă următoarele detalii: Biserica „Sf. Gheorghe și Dimitrie” era din lemn, plan dreptunghiular, cu „2 sânnuri în dreptul stranelor și altarul în semicerc” acoperită cu tablă. Începutul construirii este fixat la data de 7 februarie 1816, desigur culeasă din conținutul pisaniei, care este – de altfel – reprodusă și ceva mai jos, în chestionarul manuscris. În varianta formular reține că „Pomelnicul Ctitorilor are data de 1815 Decembrie 17”.

În continuare, se arată că lăcașul de cult nu are pridvor sau alte construcții în apropiere și nici morminte vechi. Afirmția se confirmă și în teren, unde spațiul de înhumare generat pe laturile de est și sud ale lăcașului de cult (**Fig. 6**) nu pare să fie anterior somptuosului monument dedicat eroilor căzuți în Primul Război Mondial, ridicat chiar în dreapta aleii de acces în curte. Judecând după singura fotografie păstrată în biserica actuală (**Fig. 1**), se pare că, între timp, lăcașul de cult a primit un pridvor de plan

---

¹³ „*Luați Duh Sfânt...*”. *Condica hirotoniilor în diacon și preot din Arhiepiscopia Iașilor (1875-1985)*, editat de Daniel Danielescu, Editura Doxologia, Iași, 2012, p. 20.

¹⁴ INP, fond CMI, dosar 2947, f. 12-14 (Sursa: <https://arhiva.comisiuniimonumentelor.ro/>, Accesat: 01.07.2023).

¹⁵ În anul 1921 Comisiunea Monumentelor Istorice a trimis la parohiile din întreaga țară formulare tipizate pentru a colecta date referitoare la aceste edificii (Iuliu Șerban, *Inventarul fondului CMI din arhiva DMI*, în *BCMI*, an IX, nr. 1-2/1998, p. 145.)

dreptunghiular, în continuarea laturii de vest, cu o ieșire în rezalit față de peretele de sud al bisericii, determinând și o recompartimentare. Punctul de stație este undeva la sud-est față de biserică, astfel încât se pot face unele observații legate de configurația absidei altarului: „nu semicirculară, ci poligonală, așa cum este îndeobște întâlnit la bisericile de lemn”¹⁶.

Descoperirea pisaniei din piatră pe pragul bisericii actuale, cu același hram, a sugerat – în chip obișnuit – că, la fața locului sau undeva în apropiere, s-a aflat o biserică din piatră, mai veche. Însă această supoziție, ca punct de plecare, era serios pusă la încercare de informațiile legate de pre existența bisericii din lemn, astfel încât, intervalul cronologic început la 1816 și încheiat pare destul de restrâns ca să cuprindă perioade de funcționare pentru două biserici, una fiind de zid. Lucrurile sunt lămurite de parohul bisericii, Alexandru Gervescu, în chestionarul-formular și ne oferă o informație cu totul remarcabilă – tocmai din perspectiva caracterului de noutate – respectiv că „Această inscripție este săpată în piatră și pe care am așezat-o în scoabe de fer (*sic!*) la ușa de intrare în Biserică”¹⁷. Așadar, la 1816, în Slobozia, s-a ctitorit o biserică din lemn, care a beneficiat de o pisanie de piatră, fixată cel puțin ulterior cu scoabe deasupra intrării.

În privința înzestrării, „zugrăveala” data din 1816, la fel ca tâmpla din lemn „frumos împodobită”, din care astăzi nu mai este nici o urmă. La data elaborării chestionarului, singurele icoane vechi, ce datau din anul târnosirii, erau doar cele fixate în iconostas. Se consemnează existența unui chivot din argint aurit și o cruce din același metal, având inscripția: „Această Sf. Cruce adusă din Sf. Lavră Moscva și dăruită de Alexandrina Gh. Ruset Roznovanu bisericii din Slobozia”, precum și un rând de vase din argint aurit. Este menționat și epitaful dăruit de Doamna Elena Cuza, bun care se păstrează în biserică, expus într-o casetă de sticlă (**Fig. 7**). Clopotele, unul mare și trei mici, nu sunt inscripționate.

Cu greu se distinge anul ultimei reparații a bisericii, anume la 1918. Cât despre restul inventarului „toate sunt noi, de la anul 1905 încoace, cumpărate de mine (pr. Alexandru Gervescu) cu ajutorul enoriașilor”¹⁸.

În dosarul 2947 aflat în arhiva Comisiunii Monumentelor Istorice se regăsește și o informație ce merită reținută – în condițiile dispariției probei fizice – despre un mormânt cu piatră funerară epigrafă, descoperit de săteni în cursul lunii noiembrie 1926. Sesizată de aceștia, Comisiunea Monumentelor Istorice recomanda depozitarea lespezii în biserică de lemn de la Slobozia Roznov, până când un delegat se va prezenta să o cerceteze și să dispună în consecință. Din scrisoarea aflată la dosar rezultă că, Gheorghe Rotariu „comerciant din satul Slobozia, arând lotul său ce se află lângă sat, în punctul numit Călimani, a dat peste o piatră lungă mai bine de 1 m, lată de aproape 0,60 cm (*sic!*) și

¹⁶ O situație particulară, se găsește la Ansamblul Bisericii „Sf. Ana” din com. Ceahlău, jud. Neamț, cu altarul absidei circular, deși la nivelul șarpantei se păstrează configurația poligonală.

¹⁷ INP, fond CMI, dosar 2947, f. 13.

¹⁸ *Ibidem*, f. 14.

groasă cam de 0,20 cm (*sic!*). Osemintele nederanjate, descoperite la o adâncime de aproximativ 1 m, au fost ridicate și reînhumate în cimitirul satului Slobozia.

Lespedea cu „înflorituri și chenare”, conținea o inscripție în slavonă, ce a putut fi descifrată parțial – se pare – de preotul Victor Gervescu din Roznov, având următorul conținut:

„În numele sfântului stăpânitorului lumii, sfinția ieromonahul Iosofat anul 7190 (1682), luna Decembrie”.

Remarcabilă este și atitudinea sătenilor care – prin scrisoarea semnată de Dumitru Orghidan - comunică faptul că „deocamdată piatra am așezat-o în pridvorul bisericii satului Slobozia, până când vom avea un local anume, unde să poată sălășlui aceste moaște ale trecutului nostru”¹⁹.

Întrucâtva, spiritul de conservare al vestigiilor istorice – în ciuda altor episoade nefericite, ce au dus la pierderea multor informații, odată cu împrăștierea zestrei vechii biserici către alte parohii – s-a manifestat și în ultimii ani, când enoriașii au decis încastrarea pisaniei vechi, în stratul de tencuială al bisericii actuale, în decroșul naosului din dreapta intrării, pe latura de sud (**Fig. 8**). Fiind o gresie moale, piatra a crăpat, probabil ca urmare a unor acțiuni mecanice neîndemânatică.

Prin demersul de față, sunt readuse la lumină câteva informații în sprijinul preocupărilor – poate ceva mai elaborate, în viitor - de păstrare a memoriei și reconstituire istorică a locului. Nu putem ști dacă, din împrejurări obiective sau poate chiar dezinteres, investigația la fața locului nu s-a putut bucura de concursul nemijlocit al preotului paroh, acesta fiind preocupat de obținerea unui acord de la superiori înaintea punerii la dispoziție a înscrisurilor păstrate în biserică. De aceea, a trebuit să ne limităm la aprecierea acestuia conform căruia nu se păstrează documente de interes în spatele unor încăperi zăvorâte – cu chei rătăcite – din turnul clopotniță și că urmele bunurilor înstrăinate de la biserică din lemn sunt confuze și imposibil de depistat.

---

¹⁹ *Ibidem*, f. 6.

HISTORICAL RESTITUTIONS: CHURCH OF „ST. GEORGE AND ST.
DEMETRIUS” IN SLOBOZIA-ROZNOV, NEAMŢ COUNTY

(Abstract)

The present approach starts from a stone inscription dated in 1817 and discovered on the threshold of a church in the former village of Slobozia, today a district of the city of Roznov, Neamţ county, built in 1987. Both the inscription and the church honor Saints George and Demetrius. The collective memory still preserves the memory of a church from, dismantled on the occasion of the clandestine construction of the current wall church, but - in the absence of historical concerns - the information that has reached us is confused, incoherent and altered, so that not even the parish priest couldn't provide a set of notable details about the site that preceded the present wall church.

In this context, the on-site investigations led to some clarifications, thanks to some archival data. The records of the parish priest Alexandru Gervescu, kept in the Archive of the Historical Monuments Commission, proved to be very helpful.

Fig. 1. Biserica „Sfinții Gheorghe și Dimitrie” din Slobozia Roznov, azi dispărută

Fig. 2. Biserica de zid „Sfinții Gheorghe și Dimitrie” din Slobozia Roznov

Fig. 3. Pisanie contemporană

Fig. 4. Pisanie contemporană

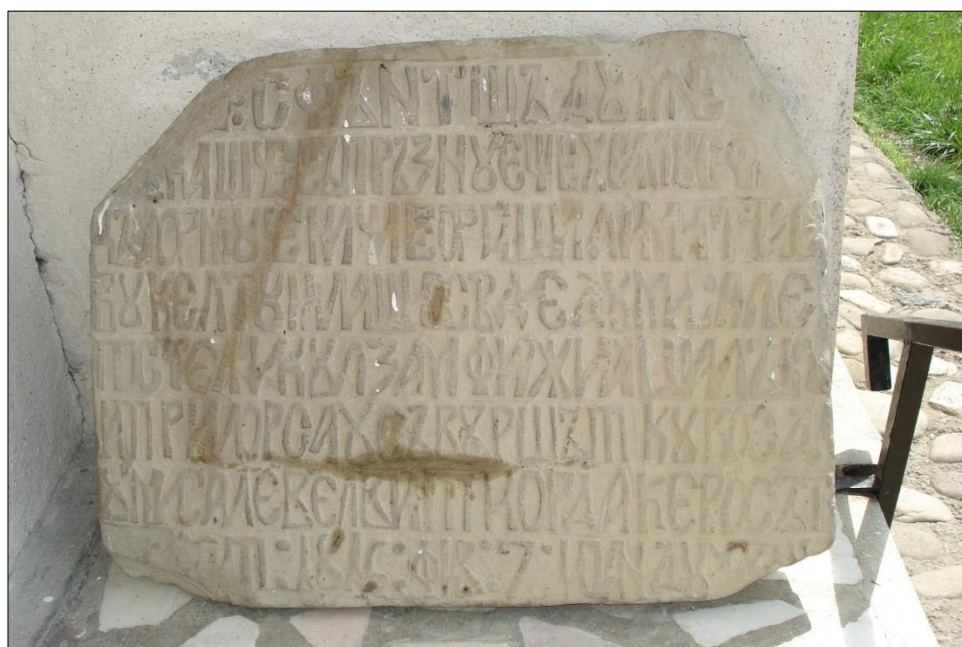

Fig. 5. Pisania Bisericii de lemn Sf. Gheorghe și Dimitrie din Slobozia Roznov (2007)

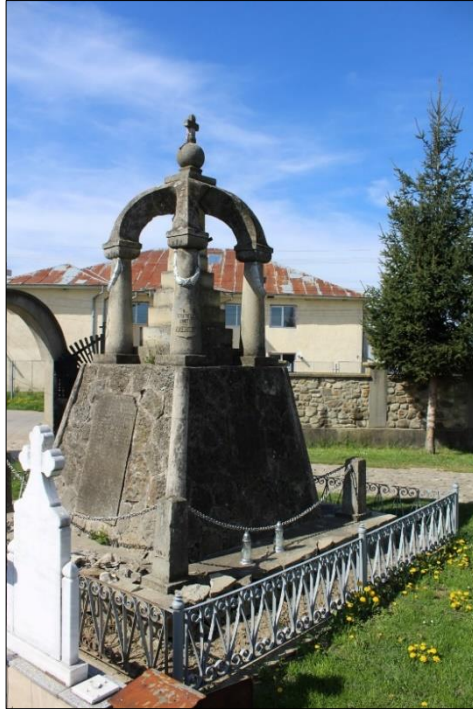
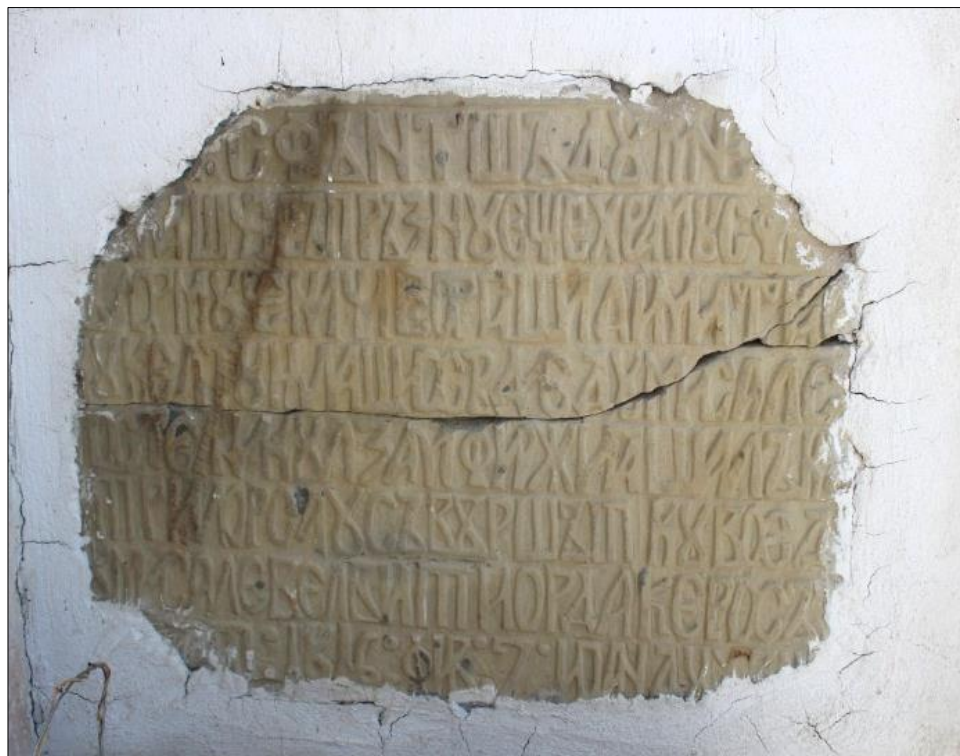

Fig. 6. Monumentul eroilor căzuți în Primul Război Mondial

Fig. 7. Epitaf dăruit de Doamna Elena Cuza

Fig. 8. Locul actual de păstrare al pisaniei